



Վրանիայի խուովութիւնը բարեբաղդաբար վերջ եղաւ : Կոստանդնուպօլսէն սպասուած զօրքերը հասնելէն առաջ : Հիմակուհիմայ բարեկարգութիւնը ու հանգստութիւնը նորէն հաստատուեցաւ Վրանիայի մէջ . բայց փափագելի է որ հարկաւոր միջոցները գործքի գրուին , որպէս զի ուրիշ անգամ չպատահին ասանկ անկարգութիւններ :

## ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՒ ԻՐԱՐ

### ԳԼԳՂԻՆ

Քաղաքական գործքերը մեծ անշարժութեան մէջ են , հասարակաց հանգստութիւնը ամենեւին չի վերադարձուցաւ , խուովայող մարդկանց գաղտնի ընկերութիւնը փարիզու մէջ յայտնուելէն 'ի վեր : Կառավարութիւնը խիստ խոհեմութեամբ հարկաւոր միջոցները ժամանակին գործքի դնելով՝ արդէն ձեռք ձգեց յիշեալ ընկերութեան չարամիտ անդամները ու անոնց ծածուկ թուղթերը . որոնցմէ ի մացուեցաւ թէ շատ զէնքեր , հրացաններ ու վառօդ պահած ունին եզեր : Ըստ ընկերութեան մէջ գտնուողները բոլորն ալ բանուոր մարդիկ են , որոնք շատոնցմէ 'ի վեր գործքի մը չմտնալով , մայրաքաղաքին փողոցները կը պտըտէին :

Կառավարութիւնը փարէզու ամրոցները զինելու գիտաւորութիւն ունենալով , նահանգներու բոլոր օրադիրները գանգատ կ'ընեն աս բանին համար , ու կը խնդրեն որ աս առաջարկութիւնը գործքի չգրուի , հաստատելով , որ ասիկա հասարակութեան աղաւտութեանը վնասակար է : Կանգի բնակիչները յատուկ աղերսախնդիր մը գրած են ասոր համար փարէզու խորհրդարանին :

Յունաստանի զեսպան մօսիւ Վօլէթին , Վեհափառ արքային մատուց ( ) թոն թագաւորէն եկած նամակը , որով զինքը Յունաստան կը կանչէ :

Կըմուրաի գուքսը ու գքսուհին կը շարունակեն իրենց ճամբորդութիւնը Վաղղ իոյ զանազան նա-

հանգներու մէջ . ուր տեղ բոլոր հասարակութիւնը մեծ սիրով ու անհամբովեամբ կը նդունեն արքայազուն իշխանը :

### ԻՂԻՄԻՆ

Ըստ երկրէն եկած գրքերը կը ծանուցանեն թէ Պոլսիայի խուովութիւնները վերջ եղեր են . Օվից-ցէրիի ու Հուովայու կառավարութեան զօրքերուն միջոցով , ու բարեկարգութիւնը նորէն հաստատուել է : Սիւս կողմէն Կերմանիայի օրադիրները կը գրեն թէ , Եւստրիայի տէրութիւնը քանի մը գունդ հետեակ , ձիաւոր ու թնդանօթածիգ զօրքեր խրկել է սահմանադրուելու , զգուշանալու ու արդիւնէր համար որ յիշեալ խուովայող մարդիկներէն Սօտէնայի գքսութեան մէջ չմտնան ու հոն ալ անկարգութիւն մը չպատճառեն :

### ԱՆՍՏՐԻԱ

Խորհրդարանը արդէն գործքի գրած է Իգալիայի զանազան տէրութեանց հետը մաքսի միաբանութեան առաջարկութիւնը : Հուովայու , Դաւքանայի , Բարմայի , Սօտէնայի , Լուքայի , Ե ուրիշ իշխանութեանց կառավարութիւնները , Իէիմօնդէն 'ի դատ՝ յօժարամիտ ընդունեցին Վէնայի խորհրդարանին առաջարկութիւնը : Իէիմօնդէի կառավարութեան ընդդիմութիւնը աս բանին համար , կը հաստատեն թէ Լիւքզիոյ գեսպանին կողմանէ է , որ Լոնտոնայէն մասնաւոր հրաման ընդունած է աս գործը արդիւնէր համար :

### ՀՈՒՆԵՏԱ

Լամպերտմէն կը գրեն թէ Հոլանտայի մէջ եղած աղբաւտաց ու կարօտելոց թիւը օրէ օր կը շատնայ : Կառավարութեան հրատարակած հաշուեցուցակներէն յայտնի կը լայ որ , 1841ին բարեգործութեան գանազան ընկերութիւնները 595,093 հոգիի օգնութիւն ըրած են . ըսել է որ 1000 հոգիէն 203ը չքա-

ւոր է , կամ թէ 5 էն մէկը . ինչու որ Հոլանտայի բնակիչներուն թիւը 2,931,143 հոգի է : Որովմով թեան ընկերութիւններէն , ու մասնաւոր բարեգործ մարդիկներէ , օգնութիւն ընդունող աղքատներն ալ ուրիշ են , ու վերոյիշեալ չքաւոր մարդկանց հաշւին մէջ զըրուած չեն :

Հոլանտայի մէջ 6331 բարեգործութեան ընկերութիւններ կան . որոնցմէ 16ը միայն բոլոր տէրութեան մէջ գոնուող աղքատաց համար է , կամ թէ բոլոր մէկ նահանգի համար . իսկ ֆրանցիայի մէջ մէկը մէկ քաղաքի կամ մէկ գեղի աղքատ հասարակութեանը համար հաստատուած է : Ըստ ամէն ընկերութիւնները ողորմութեան ու օգնութեան համար 1841ին ծախք ըրած են 19 միլիոն 26,999 ֆիւրին , այսինքն 172 միլիոն 200 հազար տաճկի դուռուշ չափ :

### ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Կը հաստատեն թէ Լուսաց Վեհափառ Կայսրը Բրուսիայէն ելելով Վարսովիա երթալու է , նոյն քաղաքի կառավարութեան վերաբերեալ քանի մը բարեկարգութիւններ հաստատելու համար : Լիւկէց Բուստատանու հարաւային կողմը անցնելու է Կայսրը , Կովկասու բանակին օգնական զօրաց խումբերուն վիճակը քննելու , Ե ուրիշ բազմաթիւ զունդերուն վերադառնալուն մը ընելու համար . Իգերեսպուրկ դառնալէն ետքը՝ Վեհափառ Կայսրը երկրթէ ճամբաներուն շինուածքը նայելու ելելու է , որ յիշեալ մայրաքաղաքէն մինչեւ Սոքա կը շինուի :

### ՀԱՄՊՈՒՐԿ

Խմելիքներէն ետ քաշուելու համար հաստատուած բարեխառնութեան զանազան ընկերութիւնները յառաջագէմ ծաղկելով , ու անոնց անդամներուն թիւը օրէ օր խիստ շատնալով , զինեալ մարդիկը միաբանեցան ու զինի խմելու ընկերութիւն մը հաստատեցին , հրապուրելով հասարակութիւնը շատ

Հայաստանի մէջ խիստ հեռաւոր դարերէն 'ի վեր գեղարուեստները , մանաւանդ ճարտարապետութիւնը : Վանի խիստ հին ու միջին դարու հեղինակներուն աշխատասիրութեանցը մէջ կը գտնուէր զեղեցիկ ստորագրութիւններ , թէ՛ հղակապալաւտներու՝ որ հայոց թագաւորները շինեցին երբեմն աս ու երբեմն ան գաւառին մէջ , Ե թէ շքեղ տաճարներու , որ կոպաշտութեան ժամանակը՝ ի պատիւ սուտ աստուածոց , ու Վրիստոնէութեան ատենը 'ի պատիւ Ճմարտին Մտուծոյ կանգնեցին :

Պէտքը չէ լռութեան տակ ձգել հայոց ճարտարապետական անբաւ շինուածքներուն մէջ , արհեստակերտ անուանի լեռը , որ Համիրամ Վան քաղքին մէջ շինել տուաւ : Ըստ լեռան խորիւսը իրեք մղոնի տրամագիծ ունէր , ու հազարի կոթողներուն տակը որոնցմով շինուած էր աս լեռը , ընդարձակ սրահներ ու գեղեցիկ բնակարաններ շինել տուած էր թագուհին , ուր տեղ ամառը կը զուարճանար օգոյն զովութիւնը վայելելով : Ըսանկ կը ստորագրէ Մովսէս խորենացին աս լեռը ու Համիրամի ուրիշ գործքերը . . . : 1)

Ըստ լեռան աւերակները ինչուան հիմայ կը տեսնուին . ու կամարներուն Ե պատերուն վրայ կան տակաւին խորաքանդակներ , անկիւնաձեւ խորագիրներ ու արձաններ :

Ըստ կտորուանքների . որոնց ստորագրութիւնը ըրաւ հռչակաւոր Պր . Լէո . Սիլվըր ժուռնալ Աղեղեք օրագրութեան մէջը , սպրիլ , մայիս , յունիս 1840 ին , 257 երեսը , ու թ հաստմեծկակ պատկերներ հրատարակուեցան , որոնց մէջը կան շատ անկիւնաձեւ խորագիրներ , որ Հայաստանի նոյն Ե ուրիշ տեղուանք գտնուեցան :

Կաւ լիքի քաղքին աւերակներուն մէջ անպակաս կը տեսնուին զարմանալի ու բազմաձախ գործքեր միւսինեան նկարներու , խորաքանդակներու , արձաններու , ու նկարներու , որոնց նշանները ինչուան աս օրս մնացել են :

Թոմիս Մըրուրի պատմագիրը գեղեցիկ կը նկարագրէ Մըրամար կղզին եկեղեցւոյն ընտիր ու վայելուչ չէնքը , որն որ Վագիկ Թագաւորը շինել տուաւ տասներորդ դարուն , զարգարելով զանկա մարմարիոններով , սիւներով ու արձաններով :

Նկարչութիւնն ալ ծաղկեցաւ Հայաստան , ու նշանաւոր նկարիչներուն մէջ որոնց վրայ հեղինակները խօսեցած են , պատուոյ ու յիշատակութեան արժանաւոր է Լեւոնը , որ Վրիկէն պատկերը քաշից Լըգար իր թա-

1) Անոնց վրայ ճիշդ ստորագրութիւն մը կուտան Քէր Փորգէր անդղեային ու Սիւլք երեւելի ճանապարհորդը , որ անգթութեամբ սպանուեցաւ Կասպից ծովու եզերքը քանի մը տարի առաջ :

գաւորին տանելու համար , առաջին դարուն սկիզբը : 1)

Լիւսագոտ կը կարծեմ՝ մեքենական արհեստին , երկրագործութեան Ե ուրիշ արհեստներու վրայ խօսելու , որոնք հին ժամանակները Հայաստանի մէջ ծաղկեցան , վան զի բաւական կը համարեմ յիշեցնել ինչ որ ըսի աս գլխուն առջի յօդուածին մէջ . այսինքն՝ թէ Վրիստոսի թուականին առջի դարէն 'ի վեր Հայաստանի երկրին մէջ ճամբաները խիստ աղէկ շինուած էին , ու անոնց հեռաւորութեան մղոնները քարերու վրայ նշանակած : Լսիկէ 'ի դատ անկարանական բարեկարգ պարտեղ մըն ալ կար :

Ըստ գլուխը վերջացնելով կուզեմ նշանակել թէ Հայաստան աշխարհքը որ Ե իցէ արհեստի մշակութեան մէջ ամենեւին վար չմնար Լաւրոպայու խիստ լուսաւորեալ աղգերէն . մանաւանդ կը նայ ըսուիլ համարձակութեամբ որ քանի մը տեսակներու մէջ անոնցմէ առաջ է :

1) Հայոց հին պատմագիրներուն աս վկայութիւնը սուտ կը հանէ ան կարծիքը . թէ երբորդ դարէն առաջ քաշուած չլան , Յիսուսի Քրիստոսի ու սուրբ Աստուածածնայ պատկերները : Ահա մէկ հատ , որ միշտ կը կենայ ու մեծ խնամքով կը պահուի Ճէնովա Սուրբ Բարդուղիմէոս հայոց եկեղեցւոյն մէջ , Պարնապիդ կանոնաւոր կը թրկուներուն քովը : Անանի ու իր պատկերին վրայց երկարօրէն պիտի խօսիմ հետեւեալ գլխոյն մէջ :

(սխալ շարունակութիւն է)

դիմի խմբի ու արքեպիսկոպոսի անդամները 600 հոգի են գրեթե ամբողջ բանուոր, ու շատ անգամ մեկ տեղ ժողովուրդ կսկսին չափէն աւելի խմել ու անպարկեշտ խաղեր կանգնել նախատեղով բարեխառնութեան ընկերութիւնները, որոնցմէ մէկը թէ որ արտասահի բռնութեամբ կուղին գինի խմել ցունել, ու չխմելու ատենը կը թշնամանեն: Կառավարութիւնը տեսնելով անոնց անարժան վարմունքը պարտաւորեցաւ հրամայել որ աս ընկերութիւնը խափանուի: Բայց անոր նախադասը ակամբ չդնելով աս հրամանին, սեպտեմբերի աւջի օրերը հրաւիրեց բոլոր ընկերակիցները որ մէկ հանգիստ մը ըլլայ Համալսարանի մէկ ժամ հեռու դաշտի մը մէջ, ուր տեղ ընկերութեան անգամներէն ի զատ, 20 հազար հոգիի չափ ժողովուրդ ներկայ գտնուեցան. որոնք չափէն աւելի խմելով շատ անկարգութիւններ ըրին: Ուստի կառավարութիւնը գունդ մը դրք խրկեց զանոնք ցրուելու համար, բայց բազմութիւնը քարերով ուղեց հեռացնել զօրքերը, որոնք պարտաւորեցան իրենց ղեկերը գործքի դրնել, ուստի քանի մը հարուր հոգի վերադարձուցին սկսան ամէնքն ալ փախչել ու ժողովքը ցրուեցաւ:

Համալսարանի ծերակոյտը նոր օրէնք մը պիտո՞ր հաստատէ. որով հրէշները արտօնութիւն ունենալու են ամէն կերպ պաշտօնի մէջ մտնելու թէ՛ քաղաքական և թէ կառավարութեան վերաբերեալ. միայն ծերակոյտի ժողովոյն մէջ գտնուելու արտօնութիւնը պիտո՞ր չտրուի:

## ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թէնք, 18 Սեպտեմբեր:

Կառավարութեան նոր պաշտօնատարները փոխանակ հարկաւոր ու անհրաժեշտ բարեկարգութեանց վրայօք դադարելու, ու տէրութեան զանձին պահուութիւնը հոգալու, ուրիշ բան չեն ընել բայց միայն իրենց կողմնապահ նոր գործակալներ կը կարգեն, զանազան նահանգներուն կառավարիչները իրենց պաշտօնէն զրկելով, ուրիշները կը խրկեն. վերջապէս նախորդ պաշտօնատարներուն ըրածները, որոնք ջնջելու համար ոտք ելան, հիմայ իրենք կը նեն: Հասարակութիւնը աս բանը տեսնելով արդէն մեծ ցրտութիւն մը կը ցուցնէ նոր պաշտօնատարներուն վրայ ու բաւական հաւատարմութիւն և վստահութիւն չունի անոնց հայրենասիրութեանը վրայ: Ուստի աս պատճառով արժան համարուեցաւ մօսիւ Բօլէթին փարիզէն բերել տալ ու մօսիւ Մալքոբօրտաթօն ալ Կոստանդնուպօլիսէն, որոնց խոհանութիւնը ու ազգասիրութիւնը շատոնց մէջ ծանօթ ըլլալով հասարակութեանը, կը յուսարցուի անշուշտ որ կառավարութեան երևելի պաշտօնները ասոնց կը յանձնուի:

Կախորդ պաշտօնատարներուն աս մայրաքաղաքը մնալը անհանգստութիւն ու կերպ կերպ կասկածներ տալով անոնց յաջորդներուն որոշեցին որ Թէնքէն հեռացնեն զանոնք. ուստի մօսիւ Բօլիսթիտէսը Սիրու տքստրուեցաւ, ի ըլլաքօրու լաբօլի, մօսիւ Բրիէզիսը Լաբրա, ու մօսիւ Բալին Բօթօս. մօսիւ Բիզօն ալ Կոստանդնուպօլիս երթալու է:

Ղզալոյն ընդհանուր ժողովքը նոյեմբեր 1 ին պիտո՞ր ըլլայ: Երբէն հրաւիրական թուղթեր գրուեցան տէրութեան ամէն նահանգները, որ մէջինին արժանաւոր անձ մը ընտրելով իրենց կողմէն

մանէ փոխանորդ մը խրկեն որպէս զի յիշեալ ժողովոյն ներկայ գտնուին: Են նահանգները, որոնց բնակիչներուն թիւը 25 հազարի չհասնիր մէկ փոխանորդ խրկելու են. իսկ յիշեալ թիւէն աւելի ժողովուրդ ունեցող նահանգները երկու փոխանորդ խրկելու իրաւունք ունենալու են: Խրկուելու փոխանորդները ազգով յոյն ու քաղաքացի պիտի ըլլան, և 25 տարեկանէն պակաս ըլլալու չեն: Եթէ քաղաքացի չըլլան, գոնէ հինգ տարեկէն ի վեր հունաստանի մէջ բնակած պիտո՞ր ըլլան անշարժ ստացուածքներու տէր ըլլալով:

Պաշտպան տէրութեանց նաւատորմիչները կը սպասուին մօտ օրերս Թէնքի նաւահանգիստը (Փիրէ): Երբէն քանի մը անգղիացի պատեղաւորական նաւեր հասան:

Կառավարութեան զանազան պաշտօններու մէջ գտնուող օտարականներուն ամէնուն ալ ճամբայ տրուեցաւ:

Հունաստանի Թագուհին քոյրը (Ստեֆանի) իշխանուհին Բաթրաս գնաց անկէ Կերմանիս գաւառը համար. բայց աս քաղքին բնակիչները նախատելով զանկա այնքան մեծ թշնամութիւն ցուցցին անոր, որ երկիւղէն պարտաւորեցաւ Ենգղիոյ հիւպատոսին պաշտպանութեանը ապաւինել: Եւ լուրը Թէնքէ հասնելուն պէս, իսկոյն երկու անգղիացի պատեղաւորական նաւեր դացին Բաթրաս յիշեալ իշխանուհին վնաս մը չըլլալու համար:

Մինչեւ ըստած հունաստանի օրադիրը 1049 թուոյն մէջ գովութեամբ կը յիշատակէ հաճկատանի մէջ եղած երևելի բարեկարգութիւնները, որոնք օրէ օր յաւաքաղէմ կը ծաղկին ըստ ամենայն մասին:

Գաղղիացի պատեղաւորական շոգենաւը Բաթիւ ըստած ամսուս 15 ին հասաւ Փիրէի նաւահանգիստը, հետը բերելով Կոստանդնուպօլիսի Գաղղիոյ զեապանատան առաջին քարտուղար մօսիւ տը Պիւթէնիլալը, որ իսկոյն Թէնքէ գնաց. ուր տեղ քանի մը օր մնալէն ետքը Կոստանդնուպօլիս երթալու է:

## ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Մաքսո, 1 Յուլիս:

Եւ երկրին առևտրական գործունեութիւնները շուտով սկսելու են նոր կարգադրութեանց կանոններուն համեմատ ըլլալ: Մինչև հիմակ նաւերը չեն կրնար Վուամբօս երթալ առաջնորդ (բիւթ) չգտնալիս համար. որովհետեւ չենացի կառավարութիւնը արդիւրած էր օտար նաւերուն ճամբայ ցուցնելը: Բայց հիմակ նաւու առաջնորդներուն հրաման եղաւ իրենց պաշտօնը կատարել օտար նաւերու համար: Հասարակօրէն կը յուսարցուի թէ սրբ Հէնրի Բօդինձէրը մեծ զգուշութիւն պիտո՞ր ընէ, որ վաճառականները մաքսէն բան մը չփախցնեն. քանզի նոր կարգադրութիւններուն ճշգրտութեամբ գործքի դրուելով միայն սէր ու միաբանութիւնը կրնայ հաստատուիլ օտարականներուն ու երկրացիներուն մէջ: Մաքսի իրաւունքները այնքան չափաւորութեամբ սահմանուած են, որ ամէնքն ալ յօժարամտութեամբ պիտո՞ր վճարեն: Մաքսէն առկանք փախցնող նաւերը արդէն կը հեռանան Վուամբօսէն. ուր տեղի անգղիացի հիւպատոսը ու Տիւսո ըստած անգղիական զօրութիւնը հրամանատարը հոգ պիտո՞ր տանին զգուշութեամբ որ նոր կար

գաղութիւններէն դուրս բան մը չընեն վաճառականները: Թէպէտեւ խիստ զօրաւոր է բոլորովին զաղրեցնել ան խարդախութիւնները, որոնք շատոնցմէ ի վեր սովորութիւն եղած են աս կողմերու առևտրուրին մէջ, բայց բաւական է որ աս գէշ սովորութիւնները քիչնան, ու մեծ բան ըսել է, որ լուրհետեւ զգուշութիւն չըլլայ նէ օրէ օր ալ աւելի կը շատնան:

Քանզոյն մէջ ապրանք դնելու համար բաւական մթերանոցներ չկան. ասիկա մեծ նեղութիւն կուտայ վաճառականներուն: Հասարակօրէն կը յուսարցուի թէ շատ աղէկ ու մեծ առևտուրներ ըլլալու են, բայց պէտք է որ մեծ ըստած սաստիկ հովեքը գողցին, որպէս զի նաւերը ու շոգենաւերը իրենց ճամբորդութիւնը աստիճանով ու կանոնաւոր կերպով ընեն:

## ՊԱՆՊԱՆ ԵՆԻՔԻՔ

Օգոստիս, 1 Հոկտեմբեր:

Ենցած շաբաթ Ենգղիոյ հիւպատոսի գեղի տունը, որ Կէօղ թէփէի մօտ ձիթենեաց դաշտին կողմէն է, գողեր մանալով գտածին կողոպտեր են: Կառավարութիւնը հարկաւոր միջոցները գործքի դրաւ աս չարագործները ձեռք բերելու համար:

Դանուրի ընկերութեան շոգենաւը Ստեֆօլ ըստած, շաբաթ առտու Սաղախայէն եկաւ, ուր տեղ զօրքեր տարեր էր, որոնք հրաման ընդունած են իրենց հայրենիքը դառնալու: Յիշեալ շոգենաւը ասկէ ածուխ առնելով կրկին Կոստանդնուպօլիս դարձաւ:

Իւնի Տիւնեսա ըստած օսմանեան շոգենաւը նըմանապէս կերակի օր Սաղախայէն գալով, երկու շաբթի օր Կոստանդնուպօլիս գնաց:

Հունաստանի արտաքին գործոց նախորդ պաշտօնատար մօսիւ Բիզօն անցած շաբաթ եկաւ հոս Լաւրիայի Ելյոյի ընկերութեան շոգենաւով, ու նոյն օրը շարունակեց իր ճամբորդութիւնը Կոստանդնուպօլիս երթալու համար:

Կըհաստատեն թէ քաղաքիս պահպան անկոնոն դրքերուն ու ալպանացիներուն տեղը, կանոնաւոր զինուորներ պիտո՞ր դրուին. կը յուսանք որ ասոնց աջալուրջ պահպանութեամբ ու բարեկիրթ վարմունքով անշուշտ քաղաքիս հանգստութիւնը միշտ անվրդով պիտո՞ր մնայ:

Բրուսիայի կառավարութեան եկամտից պաշտօնատարին հրատարակած հաշուեցուցակներէն յայտնի ըլլայ, որ նոյն երկրի զանազան նաւահանգիստներուն մէջ 1842ին 11,644 վաճառականի նաւեր մը տեղ են, որոնցմէ 6334ը օտար տէրութեանց դրօշակով: Բրուսիայի ժողովրդոց թիւը 15,300,000 հոգի կը հասնի:

Ենգղիական օրագիր մը անտանելի բաներուն կարգը կը շարէ հետեւեալները: «Ենհաւատարիմ ծառայ մը, երկու ոտքի վրայ կայնող ձինը, անդադար լացող մանուկը, շատախօս մարդը, դատարկ քսակը, ակուպի ցաւը, ածելի մը որ չկտրեր, ինքնահաւան անձը, կռուարար կինը, մոծակներու շատութիւնը, ու մոմաւաւորապէս օրագրի ստորագրուող մը որ հոգ չտանիր իր ստորագրութեան արժողութիւնը ժամանակին հատուցանել»:

—Վաղղիյ գաւառներուն խնայողութեան 300 արկղերը 1842ին վերջը 200 միլիոն 364,250 Ֆրանք ունէին : Իս խնայողութեանց մեծագոյն մասը ծովէ զերեայ քաղցրները բրած էին, որոնց բնակիչներուն վրայ հաշուելով մարդ զուլիս ընկած բաժինը հե տւեալն է : Պօրտո քաղաքը մարդ զուլիս 106 Ֆրանք էր : Մարսիլիա 85 Ֆրանք : Սիւն 42 : Բուէնդրած 63 : Վերսայլ ու Վալոն 188 : Կանդ 75 : Պրեսո 146 : Լօրիան 119 : Պաթօնա 196 : ու Լալլը 124 Ֆրանք :

Պարեւտ գող մը :

Մէկ գրապանակ (ճրգտան), մէկ ժամացոյց ու քսակ մը գողցուեցան Վարէզ մէկ տունէ մը : Վողցընել տուողը օրագիրներուն միջոցովը իմացուց գողին որ ժամացոյցը ու քսակը իրեն բաշխէ միայն գրապանակը ետ դարձնէ, վասն զի իրմէ զատ ուրիշին համար անպէտ բան մըն է կրէր : Վողը աս հրահեքը խլով թեան չափուաւ, ու թղթատարով (փօսթա) անվաս ետ խորհեց գրապանակը ծրարի մը մէջ փաթտած, տոմսակ մըն ալ հետը որու մէջ գրած էր. «Կըդարձնեմ քեզի քու գրապանակդ, գիտցիր որ ես աղէկ գող մըն եմ, վասն զի աս բանիս մէջ առասպելական պատմութիւն մը չիներ ունի կայ» : Հիմակ գողը մէկալ գողցած բաներուն օրինաւոր տերը կրնայ մը սեպուիլ արգիօք :

Փարիզու մէջ վրան ծածկած պարտեզ մը :

Փարիզու մէջ ընկերութիւն մը կը հաստատուի բաժանորդ անդամներով, որոնք 25 միլիոն ֆրանք գրամա գրուի գրած են, Եւանդ-Նիգէի ու Սիւ Վօպուրի Վէնդ Լօնօրի մէջ տեղը ձեռնուան պարտեզ մը շինելու համար, իսկ Բուսայլ ըստած պարտին մեծութեամբը : Ես պարտեզին մէջ պիտ' որ անկուի հազուագիւտ ծառեր ու ծաղիկներ, վրան ծածկած, որոնց արհեստական տաքութիւն տրուելու է : Չորս զին պիտ' որ շինուի սրճարաններ (կահալէ) շաքարեղէնի և խմելիքի խանութ, կաքաւելու համար սրահներ, գրանցոցներ, թէատրոն մը, բաղնիքներ, ևայլն :

Հիմակուան աշխարհագիրները կը հաշուեն թէ չենաց տեղութեան մակերեսովը 384 միլիոն 516,990 հէքթար է 1) : Ըսել է որ Վաղղիյ հնգապատիկ տարածութիւնը ունի : Չինաստանի բնակիչներուն թիւն ալ, կըսեն թէ 361 միլիոն 693,879 հոգի է : Կառավարութեան զօրաց բանակը ընդ ամէնը 1 միլիոն 291,641 զինուորներէ բաղկացեալ է : Չինաստանը 18 նահանգներու բաժնուած է, որոնց մէջ 155 առաջին կարգի քաղցրներ կան, 1312 երկրորդ կարգի ու 2357 ամբողջներ կան :

Վաճառքներուն վրայ դրուած հարկերը ապրանքով կը վճարուին : Հիմակուան կայսեր անունը Վասօն Բուան է ու 1821էն ի վեր կը թագաւորէ իր հօրը յաջորդելով :

Պոլսէն կը գրեն թէ Վ սեմաշուք Լըֆտի փաշան Իսթիսապ նաղըրի կարգեցաւ, ու անոր նախորդն ալ Վ իսինու տէֆթէրտար անուանեցաւ :

«««««»»»»»  
**ԱՌԵՒՏՐԱՆԱՆ ԵՒ ԻՐԵՐ**  
**ԳԼԴԴԻԼ**

Մարտիլիա, 19 Սեպտեմբեր :

Բանակակ : Երեւանները խիստ լաւ է ու զինները բարձրացան խանութարին 7-8 ֆուանք : Ի իվրբուլէն եկած լուրերը յաջողակ են ու սեպտեմբեր 10 ին,

1) մէկ հէքթարը 10,000 քառակուսի մէթր է ու մէկ մէթրը գրեթէ իրեք ոտնաչափ է :

մէկ շաբթուան մէջ 40,480 պալեա բանակակ ծախւեր է զանազան տեսակներէ, ու նոյն շաբաթը զուրսերէն 17,207 պալեա միայն եկեր է :

Մետաքս : Վիւչ ապրանք կայ . աս շաբաթ 150 պալեա եկաւ Պրուսայի ու Պարսկաստանի տեսակներէն : Կարճ խալպան Սէշտուտին գինը՝ 24-26 ֆուանք է կէս քիլոկրամը . երկան խալպայինը՝ 19½ Պրուսայի երկան խալպան՝ 16-16½, կարճը՝ 17 : Պարսկաստանի մետաքսին գինը՝ 9½-14½ է ըստ տեսակին :

Չէթ : Վործառուների վերաբերեալ ձէթը կուզուի ու զինը բարձրցաւ . աղուոր տեսակը ինչուան 110 ֆուանքի վաճառուեցաւ :

Սուսամ : Թուլ է . աս շաբաթ մէկ մաս Լիւստուլի պատրաստ ապրանք վաճառուեցաւ 45 ֆուանքի հարուր քիլոկրամը : Լսորեստանի տեսակը՝ 47½ ֆուանք է :

Կոստաւ : Լմանապէս Թուլ է . աս օրուան արժողութիւնը 26 ֆուանք է հարուր քիլոկրամը :

Թիֆթիք : Վիւչ մը կուզուի . Լիւգղիյ առաջին տեսակը 2½ զիւրավաճառ է :

**ՏԱՀԱՆԱՏԱՆ**

Օմիւնիա, 1 Հոկտեմբեր :

Լուռուութիւն հասարակօրէն միշտ բարեյաշող վիճակի մէջ կը գտնուի Լարուպէն եկած օգտակար լուրերուն պատճառովը : Բանակակիդէն ու բուրդեղէն ձեռագործներն ալ կուզուին ու զիւրավաճառ են քանի մը ամիսէ ի վեր :

Լիֆթին : Լիւգղիստանի լուրերը ու շանալուն պատճառովը նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ աս ապրանքին վրայօք : Հիմակուսիմայ Թուլ է, ու աս օրուան արժողութիւնը 70½ զուլու է չէթին . աս գնով 10 սէփէթ ծախուեցաւ աս օրերս :

Մետաքս : Ես շաբաթ 5 պալեա Պրուսայի մետաքս ծախուեցաւ 260-280 զուլու թէֆէն : Պարեւապուրի մետաքս խիստ քիչ կայ ու վերջին վաճառմունքը 125 զուլու է եղաւ օխան :

Նէհրի : Վիւչ ապրանք կայ ու 17-18½ զուլու է օխան զիւրավաճառ է :

Փալամուտ : Կը հաստատեն թէ նոր հունձը ըստ բաւականին առաւ է . արդէն մէկ մաս եկաւ, ու թիւստու տեսակ աղուոր ապրանքէն 2000 խանթար ծախուեցաւ 103 զուլու խանթարը :

Մեղրամմ : Վիւչ ապրանք կայ ու 830-870 զուլու է ըստ տեսակին զիւրավաճառ է :

Բուրդ : Միշտ Թուլ է ու զիններուն նոր փոփոխութիւն մը չեղաւ :

Չէթ : Լիւշարժութեան մէջ է . Միտիլի ու Լտրէմիտի ձէթը ըստ տեսակին 155-185 զուլու է խանթարը, նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով, բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ :

Եղան մորթ : Խիստ քիչ կայ . աս օրուան արժողութիւնը 5½ զուլու է օխան :

Սակամին : Թուլ է ու հաղիւ թէ 210-220 զուլու է կը ծախուի ըստ տեսակին :

Գորգ (խալի) : Լիւշարժութեան մէջ է, ու 21-22 զուլու է արշընը զիւրավաճառ է :

Յորեն : Թուլ է . Լիւշարժութեան տեսակը՝ 20 զուլու է քիլէն, նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ : Երկրորդ տեսակը՝ 16½ զուլու է : Կարին՝ 8½ զուլու է :

Քիլէն զիւրավաճառ է : Սուսիտի կարծր ցորեն քիչ կայ, ու գինը՝ 20½-24 զուլու է քիլէն ըստ տեսակին :

Չամիչ : Վարապուրունի անկուտ չամիչը 175 զուլու է խանթարը . Ուրլայինը՝ 165 : Կարմիր չամիչը ևս Վարապուրունի 86 զուլու է . ընտրած աղուոր տեսակը՝ 90 . Չէշմէինը՝ 80½, քիչ կայ . Ուրլայինը՝ 75 . Իզմիրինը՝ 55-58 . Պէյլէր ճէն՝ 37-41 : Թիւրէի սե չամիչին գինը՝ 33-35 զուլու է խանթարը . Պայնտըրինը՝ 34 . Իզմիրինը՝ 31½-32 :

Թուղ : ()ը 60-70 բեռ հաղիւ թէ կուգայ . Էրէկուան արժողութիւնը 65-80 զուլու է քիլէն խանթարը :

**ՓՈԽԵՆԵԿՈՒԹԻՒՆ**

Օմիւնիա, 27 Սեպտեմբեր :

|                    |          |
|--------------------|----------|
| Լօնտրա . . . . .   | 107-107½ |
| Մարսիլիա . . . . . | 167-168  |
| Թիւստ . . . . .    | 430-433  |

**ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ**

ՔՍԵՆՈՓՈՆՏԵԱՆ

Վերսի խրատու պատմութիւնը :

Այս աղբոր գիրքը որն որ աշխարհիս ամեն կրթեալ ազգերը մէջի խրատներուն պատմականութեան ու հեղինակին ոճին աղ. նուութեանը համար իրենց լեզուին մէջ թարգմանած են, մեր հայերէն լեզուն ալ թարգմանեց յունարէն բնագրին, Վիեննայու Միթիթարեան միաբանութենէն Հ. Յովսէփ Գալթըրեանց գիտ. նախն վարդապետը, ու իր աղագետը ու աշխատան հօրը Սե. լուիէ աղային ծախքով աս տարի յիշեալ միաբանութեան տպարանը տպագրուեցաւ :

Հեղինակին մինակ անունը աս պատմական գրքիս բաւական գովեստ ըլլալով, աւելորդ կը թուի մեր ազգին ուսումնասիր. ները յորդորելու որ անկից ստանան : Մանաւանդ որ կը յուանայ թէ թարգմանելն հմուտ ու ընտիր գրիչ ալ հայկաբան լեզուագէտներուն առջեւ հեղինակին յարգը անշուշտ կեւեղուն է : Որով և ան յարգոյ Միաբանից օրէ օր ազգագրուտ գրքեր դուրս հանելու փափաքը կաւեւնայ : Մէկալ կողմանէ ալ գրքին մեծութեանը նայելով դրուած գինը, (որն որ 48 դարանթան է, այսինքն տաճկի ստղծով տուրը զուլու չէ չափ) սուստուստուն աղագետ. ներուն փոխը կը գրգռէ, ինչու որ անշուշտ բարեբաւութեամբ տպուած ըլլալուն, ասանկ քիչ գին դրուած է :

**ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ**

Այս օրագիրը շաբաթը անգամ մը կը տպուի . տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուլու է կանխիկ (փէշին) . իսկ դուրսի երկիրներուն համար, ծախքու ծախքը առնողին վրայ է . ով որ ուզէ կրնայ ստորագրուիլ :

- Ինքիւր օրագրութեան տպարանը .
- Պօլս Վալիտէ Խանը Հապապէան Սարգիս աղային գրա .
- Պրուսա Վապարժան Մատթէոս ու Գրիգոր աղայից մաղա .
- Աղբարանգրիս Աղապրեան Կարապետ աղային մաղաղան .
- Դահլիշ Եղեմարեանց Ս . Աղբարան աղային գրատունը .
- Յոսիպ Սրապիոնեան աղայ Յակոբին գրատունը .
- Թիւստ Արեւան Գրիգոր աղային գրատունը .
- Կարին Ղազարեանց Յարութիւն աղային մաղաղան .
- Ան խառնապիս Ղազար աղային վաճառատունը .
- Եւա Պալլաքեան աղայ Եղեմարեանց մաղաղան .
- Պաղատա Մեղղիյ առաջին թարգման աղայ խալիկին տունը .
- Մարգարեան Աթոքեան պարոն Սիմէօնի վաճառատունը .
- Թիֆլիզ Ռուսաց աստիճանաւոր Կարենեան պատուելի Թա. կոբ վարժապետին գրատունը .
- Դաւթ Երեմիանեան Վարդանանց աղայ Գալուստին վա .
- Թէհրան Արաքելեանց Թադէոս Խանին բնակարանը .
- Սպահան Աղբարանց աղայ Աղբարանին վաճառատունը .
- Պանկա յարգի սրտեանց Աղբարան օրգուց և ընկերաց վաճա .
- Կալաթա պարոն Փ . Ա . Դեղեմարեանին գրատունը .
- Մարտա պարոնաց Սէթ և ընկերաց վաճառատունը .
- Սինկապոլ ու Պաղամիա յարգի պարոնաց Սէթ եղեմարե գրա .